

Nota Sijsele Stationsstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE, Gwendy WYNS en Paulien FONTEYN

28-6-2023

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Sijsele Stationsstraat, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat landschappelijke boringen (en indien nodig een verkennend en waarderend booronderzoek, eventueel gevolgd door proefputten) en een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van de landschappelijke boringen en het proefsleuvenonderzoek beschreven.

De aardkundige opbouw van het projectgebied werd op het terrein vastgesteld door het uitvoeren van 3 handmatige boringen. De boring in het noordelijk deel van het plangebied ter hoogte van boorpunt 4 kon niet uitgevoerd worden vanwege ondoordringbaar puin in de ondergrond. Alle boringen toonden eenzelfde lithologische opbouw, waarbij een zand textuur aanwezig was. In het grootste deel van het plangebied bestond de bodemopbouw uit een A-C bodemopbouw waarbij de A(p)-horizont in een A(p)1 en een A(p)2-horizont kon opgedeeld worden. Deze hadden beide een donkerbruine kleur en een dikte van respectievelijk 30cm en 30 tot 40cm. In boring 2 werd onder deze A(p)-horizont een ca. 10cm dikke verbruiningshorizont aangetroffen. Deze is mogelijk een restant van een ooit aanwezige podzolbodem. In geen van de boringen werden meerdere archeologische niveaus (een intact podzolprofiel of een usselo-bodem) vastgesteld. De boringen tonen wel aan dat een podzol aanwezig was, maar tegenwoordig volledig verdwenen is door recente menselijke activiteiten. Daarnaast wijst de aanwezigheid van ondoordringbaar puin in het noordelijk deel mogelijk op de aanwezigheid van recente verstoringen.

In de directe omgeving ten oosten van het plangebied werden reeds verschillende archeologische opgravingen uitgevoerd waaruit bleek dat de omgeving een zeer rijk archeologisch verleden kent. Hierbij werden sporen uit de Romeinse en volmiddeleeuwse periode aangetroffen. Net ten noordoosten van het plangebied werd bij een opgraving door Raakvlak en Ruben Willaert bvba in 2010 een nederzetting uit de midden-Romeinse tijd aangetroffen. Het gaat om resten van verschillende erven bestaande uit verschillende structuren en waterputten met een kern in vlechtwerk aangetroffen. Daarnaast werden ook sporen van een nederzetting uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Het gaat om een gedeelte van een kleine landelijke bewoningskern, bestaande uit een woonerf met twee driebeukige hoofdgebouwen die elkaar chronologisch opvolgen, en een waterput. Ten oosten ervan ligt een tweede functioneel afgebakend areaal met een vermoedelijke schuur en twee waterputten. Verder naar het oosten kon een derde functionele zone worden afgebakend waarin een tweebeukig gebouw met bootvormige plattegrond en een spieker aanwezig was. In het westen van de opgravingszone bevindt zich een vierde functionele zone, die mogelijk in verband kan worden gebracht met tuinbouw. Ten noorden en oosten van het plangebied werd eveneens een vlakdekkende opgraving uitgevoerd. Hierbij werden sporen uit de midden-Romeinse tijd aangetroffen die op basis

¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/14418>

van het aangetroffen aardewerk in de 2de eeuw n.C. kunnen worden gedateerd. ¹⁴C-dateringen geven een datering in de 2de-3de eeuw voor de site. Na de 3de eeuw wordt de site vermoedelijk verlaten. In de Romeinse sporen konden drie gebouwplattegronden worden herkend. Ook twee waterputten konden in deze periode worden gedateerd. Daarnaast werden nog drie kuilen aangetroffen die vermoedelijk als drinkpoel kunnen worden geïnterpreteerd. Verder werden zijn nog enkele grachten en greppels aan de Romeinse periode toe te schrijven. Enkele sporenclusters wijzen vermoedelijk op een palissade langsheen de gracht. Op de site werden naast Romeinse sporen ook sporen van een nederzetting uit de volle middeleeuwen aangetroffen. De nederzetting kan op basis van het vondstmateriaal gedateerd worden in de 12de eeuw, met hier en daar een uitloper tot het begin van de 13de eeuw. Vijf gebouwplattegronden werden aangetroffen. Op de site werden ook vijf waterputten uit deze periode aangetroffen. Verder werden elf silo-achtige kuilen met vaasachtig profiel aangetroffen. Mogelijk gaat het om een soort van rijpingskuilen. Nog ten oosten van deze onderzoeken werd in 2018 een opgraving² uitgevoerd door GATE, Ruben Willaert en Raakvlak. Hierbij werd een Romeins grafveld met zes grafmonumenten en een 70-tal brandrestengraven aangetroffen. In de sporen werden enkele volledige recipiënten, een glazen aryballos, enkele fibulae etc. gevonden. Het aardewerk dateert de sporen voorlopig tussen 170 en 230 n.C. Daarnaast werden ook grachten, waterputten, kuilen, paalkuilen en gebouwplattegronden uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd dateren enkele greppels, grachten, kuilen en paalkuilen. Op de site werd plaatselijk een laatglaciale Usselo-bodem vastgesteld op een diepte tussen 75 en 150cm onder het huidige maaiveldniveau. In het oosten aansluitend bij dit project werd in 2012 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Nieuwe weg in Sijsele. Hierbij werden enkele grachten, greppels, paalkuilen en een poel aangetroffen. Op basis van het geassocieerde aardewerk kunnen de sporen in de late middeleeuwen worden gedateerd. De sporen werden geïnterpreteerd als off site fenomeen en er werd geen verder onderzoek uitgevoerd.

Gedurende het proefsleuvenonderzoek kwamen 39 sporen aan het licht. De sporen zijn verspreid over het volledige plangebied, er kan niet van een bepaalde concentratie gesproken worden. In het zuidoostelijk deel is de densiteit aan sporen wel lager te noemen. De sporen kunnen onderverdeeld worden in paalsporen, greppels, grachten en kuilen waarvan de meerderheid in de Romeinse periode tot volle/late middeleeuwen te dateren zijn. Daarnaast werden nog enkele grachten aangetroffen die te relateren zijn aan perceelsgrachten zoals te zien op enkele 19de-eeuwse kaarten. Sporen van begraving werden niet aangetroffen. Ook waterhoudende structuren werden niet aangetroffen, maar kunnen wel aanwezig zijn in het plangebied. Naar analogie met de opgravingen ten oosten van het plangebied maken ze waarschijnlijk deel uit van één of meerdere erven uit de Romeinse periode tot late middeleeuwen. Vanwege de relatieve afwezigheid van vondstmateriaal kan mogelijk eerder een datering in de volle middeleeuwen naar voren geschoven worden. De resultaten van het proefsleuvenonderzoek sluiten aan bij de resultaten van eerder uitgevoerde archeologische onderzoek in de omgeving waar resten van gefaseerde erven uit de Romeinse periode en volle middeleeuwen en begraving uit de Romeinse periode werden aangesneden.

In het volledige plangebied is een archeologische site aanwezig, voor het volledig plangebied, met uitzondering van de te behouden bomen, (ca. **3483m²**) wordt een archeologische opgraving geadviseerd.

² Deconynck. 2019

2. Afbakening van de opgravingszone

Gezien de aanwezigheid van een archeologische site wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd. Het advies voor vervolgonderzoek heeft betrekking op het volledige plangebied met uitzondering van de oostelijke zone waar meerdere bomen behouden blijven en een zone in de zuidwestelijke hoek. Zo blijft ca. **3483m²** over als opgravingszone.

Bij de advieszone dient rekening gehouden te worden met bufferzones langsheen de randen van de opgravingszone, zoals bv. de zijde langsheen de bestaande wegenis en fietspad. Hier bevinden zich ook verlichtingspalen en bijhorende leidingen. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Figuur 1 Advieszone voor verder onderzoek (ca. 3483m²).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere erven? Wat is de onderlinge samenhang/fasering? Hoe zijn de erven ingedeeld en afgebakend?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (C14-datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, archeozoölogie, ...)?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden, hoe verhoudt de site zich tot de archeologische onderzoeken in de directe omgeving?
- Wat is de relatie tussen de mens en zijn omgeving?
- Kunnen eventuele patronen en/of sporen van lokale, regionale en transregionale economie onderscheiden worden?
- Zijn de grenzen van de archeologische site behaald binnen het plangebied of lopen de erven door buiten het terrein?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 3483m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) in één of meerdere werkputten en dient aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de veldwerkleider. Hierbij wordt de grond afzonderlijk gestockeerd om vermenging te voorkomen. Wel is belangrijk dat indien een gebouwstructuur aangesneden wordt, deze in één werkput in zijn totaliteit moet blootgelegd worden. De grachten en greppels dienen zodanig onderzocht te worden dat een goed inzicht kan verkregen worden in de fasering ervan (coupes op knooppunten, aansluitingen, over-/doorsnijdingen, uiteindes, onderbrekingen, ...). Ook kunnen bijgebouwen, waterputten, spiekers, ... en dergelijke verwacht worden. Het is bovendien niet uitgesloten dat ook sporen en/of vondsten van artisanale aard aangetroffen worden, alsook sporen met een funerair karakter.

Bij de advieszone dient ook rekening gehouden te worden met bufferzones langsheen de randen van de opgravingszone, zoals bv. de zijde langsheen de bestaande wegenis en fietspad. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de verdere selectie van stalen voor verder onderzoek, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, dient men te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. Een voorafgaandelijke controleboring kan meer duiding brengen in de diepte van de structuur, alsook de diepte van de grondwatertafel en de nood voor bronbemaling.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt voor een opgravingsploeg van 5 mensen ca. 7 werkdagen tijd in beslag, waarbij het opgravingsvlak in één of meerdere werkputten wordt aangelegd en onderzocht. Na afronding van het onderzoek kan de zone terug aangevuld worden. De verwerking en rapportering neemt ca. 35 dagen in beslag. Deze tijd is nodig voor de opmaak van het rapport, opstellen van grondplannen, wassen van vondstmateriaal, opmaak van lijsten, ...

Indien meerdere waterputten of andere waterhoudende structuren aangetroffen worden kan de termijn van het veldwerk verruimen.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten) en opmetingen, en excl. bemaling: 19 500 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: 11 500 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: stelpost van 3 500 euro

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen
- De veldwerkleider heeft minstens 240 werkdagen ervaring met onderzoek op landelijke sites, in het bijzonder op meerperiodensites uit de Romeinse periode en middeleeuwen.

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar.